

Шатрава Сергій Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності поліції Харківського національного університету внутрішніх справ

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Громадський контроль становить собою інструмент громадської оцінки ступеня виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами їхніх соціальних завдань. Тобто, характерні відмінності громадського контролю від будь-якого іншого виду контролю лежать у суб'єктно-об'єктній сфері і полягають у тому, що, по-перше, громадський контроль здійснюється саме громадянською (організованою та неорганізованою), і, по-друге, що у процесі здійснення громадського контролю контролюється виконання саме соціальних завдань, безпосередньо пов'язаних із захистом і реалізацією прав і свобод громадян, задоволенням та узгодженням соціальних потреб та інтересів населення [1].

Одним із найбільш важливих завдань становлення Національної поліції України є покращення стосунків поліції з населенням, забезпечення їх партнерського характеру, оскільки ефективність роботи правоохоронного органу значною мірою залежить від активної позиції самих громадян.

Отже, управлінських позицій громадський контроль, як і будь-який інший контроль, є однією з функцій управління. Він здійснюється шляхом зіставлення діяльності підконтрольних об'єктів з певними соціальними нормами, обраними як еталонні, на підставі чого робиться висновок щодо відповідності цієї діяльності встановленим вимогам. Але, завдання громадського контролю не зводиться лише до виявлення розходжень між заданими та фактичними результатами. Головна мета громадського контролю – усунення та попередження причин, які породжують цю невідповідність, забезпечення додержання об'єктами контролю писаних та неписаних норм [2, с. 47].

Варто наголосити на тому, що юридичній літературі спостерігаємо позиції вчених про відсутність дієвих механізмів громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів, оскільки його сферу зведено до отримання інформації від правоохоронних органів, проведення наукових досліджень, громадської експертизи законодавства та права виступу зі своїми пропозиціями через суб'єктів законодавчої ініціативи [3, с. 74].

В той же час, аналіз нормативно-правових актів спрямованих на запобігання корупції, дозволяє виокремити основні організаційно-правові передумови ефективної участі громадськості у запобіганні корупції, серед яких слід назвати: 1) підвищення інформаційної відкритості та прозорості діяльності органів публічної влади, вчасного інформування ними про свої рішення, надання вичерпних пояснень про наміри; 2) забезпечення доступності та підзвітності органів публічної влади, особливо з тих питань, що стосуються безпосередньо громадян; 3) подальше вдосконалення чинного законодавства, що забезпечить дієві механізми для участі громадськості у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики; 4) налагодження стійких форм конструктивного діалогу між громадськістю та владою щодо формування і реалізації державної антикорупційної політики на принципах партнерства та взаємодії [4, с. 59].

Недаремно в ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII наголошується, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

Крім того, поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку (ч. 2 ст. 9 Закону України «Про Національну поліцію»).

Варто відзначити те, що значним досягненням у законодавчому регулюванні форм участі громадськості у запобіганні корупції стало прийняття Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. Зокрема у ст. 21 зазначеного Закону закріплено, що громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право: 1) повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості; 2) запитувати та одержувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», інформацію про діяльність щодо запобігання корупції; 3) проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій; 4) брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції; 5) вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції; 6) проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції; 7) проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції; 8) здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству; 9) здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції.

Крім зазначених форм громадського контролю у сфері запобігання корупції, варто зазначити про участь громадськості у формуванні органів публічної влади. Так, відповідно до ст. 51 Закону України «Про Національну поліцію» для забезпечення прозорого добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських на підставі об'єктивного оцінювання професійного рівня та особистих якостей кожного поліцейського, відповідності їх посаді, визначення перспективи службового використання в органах поліції утворюються постійні поліцейські комісії. До складу поліцейської комісії територіальних органів поліції входять п'ять осіб, із яких два представники громадськості, обрані відповідною обласною радою, Верховною Радою Автономної Республіки Крим, Київською міською радою, Севастопольською міською радою з числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

В той же час, головною метою громадського контролю за діяльністю поліції є інформування населення з питань запобігання корупції, що у свою чергу сприяє збільшенню відсотку осіб, які негативно ставляться до корупційних проявів, а також активізації їх діяльності щодо протидії та запобігання корупції [4, с. 90].

Недаремно, в Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14.10.2014 № 1699-VII наголошується на необхідності проводити на постійній основі інформаційні кампанії, орієнтовані на різні соціальні групи та спрямовані на усунення толерантного ставлення до корупції, підвищення рівня співпраці влади та громадян у протидії корупції.

В деякій мірі, це знайшло свої відображення в ч. 3 ст. 89 «Про Національну поліцію» – поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності.

Ще однією із дієвих форм громадського контролю за діяльність поліції щодо запобігання корупції є залучення представників громадськості до

спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України (ст. 90 «Про Національну поліцію»).

Враховуючи викладений реформаторський потенціал нормативно-правових актів чинного законодавства України щодо участі громадськості у запобіганні корупції, але під час їх реалізації все ж таки громадськість стикається із системними бюрократичними перепонами щодо їх активної участі у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики. Це у свою чергу не сприяє становленню конструктивних партнерських відносин [5] на постійній основі між органами кубічної влади та громадськості стосовно запобігання та протидії корупції в державі.

Література:

1. Федоренко В. Л. Інститути громадянського суспільства та інститут громадських організацій в Україні : теоретико-методологічні та нормопроектні аспекти / В. Л. Федоренко, Я. О. Кагляк // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 4-5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minjust.gov.ua
2. Денисюк С.Ф. Громадський контроль як гарантія законності у адміністративній діяльності правоохоронних органів в Україні : моногр. / С. Ф. Денисюк. – Х. : Золота миля, 2010. – 368 с.
3. Джафарова О. В. Цивільний демократичний контроль як основа реформування правоохоронних органів України / О. В. Джафарова // Право і Безпека. – 2010 – № 2 (34). – С. 73–77.
4. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і місцевого самоврядування : моногр. / за ред. Ю. В. Ковбасюка і В. Л. Федоренка. – К. : Ліра-К, НАДУ, 2016. – 524 с.
5. Джафарова О.В. Міліція і населення: Теорія і досвід партнерства : моногр. / О. В. Джафарова. –Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 199 с.